

Nowe odkrycia CAŚ UW w Omanie: dziesiątki konstrukcji i stanowiska metalurgiczne

Pod koniec 2023 roku wróciła do Polski ekspedycja Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego (CAŚ UW) prowadząca badania archeologiczne w północnym Omanie. Sezon ten był poświęcony poszukiwaniom śladów starożytnej metalurgii oraz pozostałości osadnictwa z epoki brązu i żelaza w górach Hadzar.

Badania koncentrowały się wokół tzw. mikro-regionu Qumayrah, gdzie ekspedycja pod kierownictwem prof. Piotra Bielińskiego (CAŚ UW), jako pierwsza polska ekipa archeologiczna w tym kraju, pracuje od 2016 r. W trakcie dotychczasowych badań zarejestrowała już kilkadziesiąt nieznanych wcześniej stanowisk archeologicznych o różnej chronologii, od epoki kamienia po czasy nowożytne. Badania wykopaliskowe odbyły się na kilku z nich przynosząc m. in. odkrycie planszy do gry sprzed czterech tysięcy lat ([link](#)).

Tegoroczna ekspedycja realizowała ostatni sezon terenowych prac dokumentacyjnych w ramach projektu „Rozwój osadnictwa w epoce brązu i żelaza w górach północnego Omanu” pod kierunkiem prof. Bielińskiego, zaś druga część ekipy, pod kierunkiem dr Agnieszki Pieńkowskiej (CAŚ UW), pracowała nad projektem „Rola wydobycia miedzi w kształtowaniu osadnictwa na terenie północnego Omanu w epoce brązu. Archeologiczne i geologiczne badania w górskim regionie Qumayrah”.

W ciągu pięciu tygodni prac udało się przeprowadzić archeologiczne i geologiczne prospekcje terenowe i badania sondażowe na 10 stanowiskach (QA3, QA 20, QA 21, QB 6, Muraybi, Ajran 1-4, Salh). Zadokumentowano ponad 50 konstrukcji z różnych okresów epoki brązu (kultury Umm an-Nar i Wadi Suq), kilka budowli z epoki żelaza i kilkadziesiąt obiektów z okresów późniejszych lub o nieustalonej chronologii.

Wśród najstarszych, datowanych na wczesną epokę brązu, czyli tzw. okres Umm an-Nar (c. 2600–2000 p.n.e.) znalazły się typowe dla tej kultury okrągłe kamienne wieże (np. na stanowiskach Ajran 1 i QB 6) oraz grobowce wieżowe (Ajran 4). – „Generalnie, ślady osadnictwa z czasów kultury Umm an-Nar wydają się na badanym terenie najbardziej rozpowszechnione. To pokazuje, że nawet region położony w górskiej dolinie w głębi łądu mógł uczestniczyć w ekonomicznym i demograficznym boomie, jaki nastąpił w tym okresie” – mówi prof. Piotr Bieliński, kierownik ekspedycji.

Do rozwoju ekonomicznego w okresie Umm an-Nar przyczynił się w dużej mierze dalekosiężny handel zamorski, z Indiami i Mezopotamią, którego głównym eksportowym towarem była omańska miedź. Dlatego też rozpoznanie śladów metalurgii w otoczeniu mikro-regionu Qumayrah było celem drugiego projektu realizowanego w tym roku. W tym zadaniu archeologów wsparli geolodzy z Akademii Górniczo-Hutniczej, Państwowego Instytutu Geologicznego i Wydziału Geologii UW.

Stanowiska, które przyniosły najbogatsze znaleziska związane z wytopem metalu koncentrują się wokół Wadi Salh, kompleksu stanowisk nieopisanego do tej pory w literaturze archeologicznej. – „Znajdują się

tam polacie ziemi pokryte szlaką mierzące ok. 220 x 50 m o miąższości od 25 do 40 cm. Na powierzchni znaleźliśmy tam dziesiątki narzędzi kamiennych służących do rozkruszania rudy oraz liczne fragmenty ścianek pieców służących do wytopu miedzi. Zachowały się też pozostałości budynków, które służyły najprawdopodobniej jako warsztaty” – mówi dr Agnieszka Pieńkowska. „Są to ewidentne pozostałości po długotrwałej działalności związanej z przetwarzaniem rudy miedzi. Jednak na pytanie z jakiego okresu pochodzą będziemy mogli odpowiedzieć dopiero po przeprowadzeniu analizy materiałów datujących” – dodaje archeolożka.

Znacznie mniej rozpowszechnione wydają się pozostałości z epoki żelaza (c. 1300–300 p.n.e.). Najbardziej imponujące z nich znaleziono na stanowisku QA 20. – „Jest to osada, prawdopodobnie z wieżą obserwacyjno-obronną, położona na wzgórzu górującym nad skrzyżowaniem dwóch dolin, którymi przebiegały szlaki karawanowe prowadzące z dużych oaz na południu gór Hadżar ku wybrzeżu Zatoki Omańskiej z jednej strony i ku ośrodkom położonym na terenie dzisiejszych Zjednoczonych Emiratów Arabskich z drugiej” – opowiada prof. Bieliński. Ku zaskoczeniu archeologów zabudowa na terenie tej osady z okresu żelaza II (c. 1100–600 p.n.e.) ma charakter zwarty. W odkopanej części stanowiska, na ok. 1400m² natrafiono na 33 pomieszczenia należące do przylegających do siebie domów rozlokowanych po obu stronach wąskiej uliczki. – „Taki rodzaj zabudowy daleki jest od wiejskiego charakteru osad, których można się spodziewać w tak niewielkim ośrodku górskim” – mówi archeolog.

Jak co roku, wynikami najnowszych badań interesowali się mieszkańcy okolicznych miejscowości. Z wizytą na stanowiskach zawitały dzieci ze szkoły we wsi Qumayrah, której szejik zaprosił też prof. Bielińskiego do wygłoszenia krótkiego wykładu dla uczniów i nauczycieli. Archeolodzy i geolodzy pokazali przy tej okazji swoje znaleziska. Podobne obiekty, okoliczni mieszkańcy często znajdują na co dzień, więc z ciekawością słuchali naukowych informacji na ich temat.

Polskie badania archeologiczne w Omanie prowadzone są w ramach współpracy pomiędzy Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego a Ministerstwem Dziedzictwa i Turystyki Sułtanatu Omanu.

- „Rozwój osadnictwa w epoce brązu i żelaza w górach północnego Omanu” (2018/30/M/HS3/00635). Czytaj [więcej](#)
- „Rola wydobywania miedzi w kształtowaniu osadnictwa na terenie północnego Omanu w epoce brązu. Archeologiczne i geologiczne badania w górskim regionie Qumayrah” (IDUB POB IV Nowe Idee 3B nr. BOB 622-321/2023). Czytaj [więcej](#)

Centrum Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego – pod jego auspicjami od ponad 60 lat prowadzone są polskie badania wykopaliskowe i prace konserwatorskie w krajach basenu Morza Śródziemnego, Afryki i Bliskiego Wschodu. Aktualnie CAŚ UW prowadzi ok. 20 projektów na stanowiskach datowanych od czasów prehistorycznych, poprzez wszystkie okresy historyczne aż po późny antyk i okres muzułmański w Egipcie, Sudanie, Tunezji, Libanie, na Cyprze, w Kuwejcie, Omanie, Gruzji i Armenii. CAŚ UW prowadzi też Stacje Badawcze w Egipcie, Sudanie, na Cyprze i w Gruzji.

Więcej: www.pcma.uw.edu.pl; **Fb** @pcma.uw **Insta** @pcma_uw **Tt** @PCMA_UW **YT** @PCMAUW
Kontakt: Agnieszka Szymczak agnieszka.szymczak@uw.edu.pl